

Milieu op zes poten

Natuur- en Milieueducatie (NME) is de ontwikkeling van vaardigheden bij leerlingen zodat ze op eigen houtje aan een duurzame ontwikkeling van hun omgeving kunnen bijdragen.

Een duurzame school probeert via haar NME-activiteiten aan een duurzame omgeving te werken. Zowel het primaire leerproces (lessen, projecten) als de organisatie van de school (structuur) geven hiervoor mogelijkheden.

Hoe bouw je op school NME-activiteiten uit? Hoe geef je milieuzorg een stevig draagvlak? Hoe kan een project de school blijvend beïnvloeden?

Zet je project gewoon op zes poten. Deze bijdrage toont aan hoe secundaire of hogescholen die het volledige Groene Schoollogo behaalden milieuzorg een blijvende plaats in de school kunnen geven. Maar ze kan ook basisscholen inspireren.

De structuur van de inspanningen voor NME kan als vliegwiel voor andere onderwijsvernieuwendende activiteiten dienen.

Milieucoördinator: solist of dirigent?

Milieuzorg op school of de organisatie van NME-activiteiten beginnen bij de milieucoördinator(en). Hij of zij begeleidt de milieuwerggroep, het proces, de activiteiten en zorgt voor de structurele inbedding in de organisatie van de school. Hij of zij is een onmisbare schakel, maar zonder die inbedding in de schoolorganisatie lopen zijn of haar inspanningen verloren. Enkele milieucoördinatoren aan het woord:

‘De milieucoördinator heeft een beleidsvoorbereidende taak en krijgt daar ook uren voor. De school zorgt voor een goede taakomschrijving.’

‘Een structurele invoering van milieuzorg is belangrijk omdat je anders van de milieucoördinator een solist maakt. Als die dan wegvalt, **zakt de boel als een kaartenhuis in elkaar.**’

‘Als milieucoördinator krijg ik veel ruimte van de directie. Dat waardeer ik, maar het betekent ook dat het resultaat van de milieuzorg op onze school voor een flink deel van mijn **eigen inzet** afhangt.’

‘Milieuzorg moet voor iedereen op school zichtbaar worden. Om te slagen moet je eerst werken aan **succesverhalen.**’

‘Als de maatschappij belang hecht aan een duurzame samenleving en dat in leerplannen vertaalt, wordt de **positie** van de milieucoördinator **sterker.**’

‘Een milieucoördinator maakt zichzelf op termijn **overbodig.** Als de milieuzorgactiviteiten van de school deel gaan uitmaken van de organisatie van de school, wat heeft een milieucoördinator er dan nog aan toe te voegen?’

‘De positie van milieucoördinator is **permanent.** De activiteiten van de milieucoördinator hebben met levensvoorwaarden te maken, en die blijven altijd bestaan.’

Dikke en dunne poten

Hoe geeft je NME, milieuzorg, de milieucoördinator en de milieuwergroep aanzien in de school? Door hun inspanningen een plaats te geven in de schoolstructuur en hun suggesties ernstig te nemen.

De organisatie van NME op school steunt op zes poten. Die bepalen samen de plaats die NME in de school inneemt en de mate waarin zij de schoolcultuur beïnvloedt.

1. **Beleid van de school**

De visie van de school en de richting die de school met NME uitwil.

2. **Organisatie van het proces**

De organisatorische maatregelen voor de uitvoering van de NME-activiteiten.

3. **Uitvoering van de activiteiten**

Aspecten die de kwaliteit van de uitvoering bepalen.

4. **Plaats van NME in het leerproces**

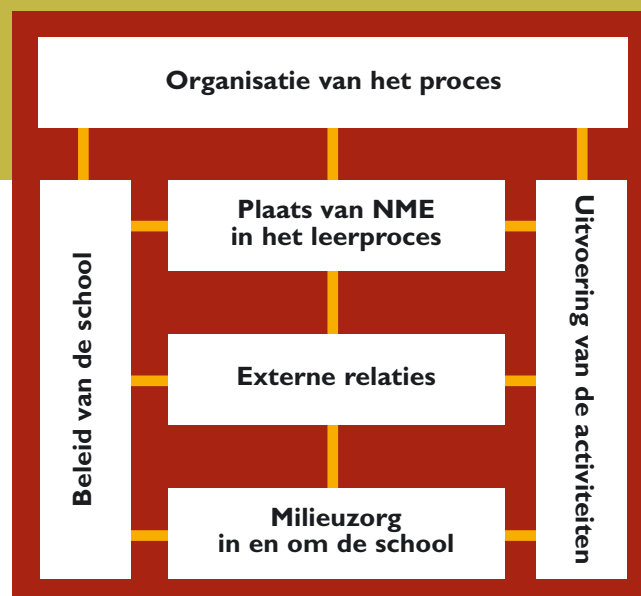
NME heeft een herkenbare en blijvende plaats in leervakken en projecten.

5. **Externe relaties**

De school bevordert buitenschools leren via haar relaties met andere scholen en buitenschoolse partners.

6. **Milieuzorg in en om de school**

De school beperkt zo veel mogelijk de milieulast van haar werking.

ALS U DE VRAAG POSITIEF KUNT
BEANTWOORDEN, ZET DAN EEN VINK
IN HET HOKJE ACHTER DE VRAAG...

De invulling van de zes poten hangt af van de manier waarop de school aan NME wil werken. Voor elk van die poten vind je een tabel met een aantal turfpunten. Ze geven aan hoe je school NME vorm kan geven. Als je een vraag positief beantwoordt, vink ze dan aan. Stel vervolgens je score voor elk van die poten aan de hand van de voorgestelde formule vast. Voor elk van de poten scoor je maximum 5 punten. Als je de lijst met anderen bespreekt, schat je de positie van je school voor die poot beter in.

1. Beleid van de school

a.	Onze school nam de beoogde resultaten voor NME in haar missie op.	☐
b.	Onze school heeft een strategisch beleidsplan, waarin ze de kwaliteitskenmerken van NME en de ervoor uitgetrokken middelen heeft opgenomen.	☐
c.	Onze school heeft een draagvlak om de streefdoelen voor NME toe te passen.	☐
d.	Ze heeft procedures voorzien om de kwaliteit van een schoolproject te bewaken.	☐
e.	Ze heeft procedures voorzien om de impact van een project te vergroten.	☐
f.	Onze school legde vast hoe een project wordt gecoacht en begeleid.	☐
g.	Onze school legde voor haar vormingsbehoeften procedures vast.	☐
h.	Onze school heeft een strategie om over haar projecten te communiceren.	☐

Score: aantal positieve antwoorden: X 0,625 =

2. Organisatie van het proces

a.	Onze school trekt middelen uit voor de uitvoering van milieuzorgmaatregelen.	☐
b.	Onze school ondersteunt de NME-activiteiten in de school.	☐
c.	Het doel en de middelen voor NME zijn op elkaar afgestemd.	☐
d.	Onze school heeft een milieuwerkgroep geïnstalleerd.	☐
e.	Onze school bepaalde de plaats van de milieuwerkgroep in de schoolstructuur.	☐
f.	De taken van de milieuwerkgroep en de milieucoördinator zijn duidelijk omschreven.	☐
g.	Onze school legde de kwaliteitseisen voor de NME-coördinator en de milieuwerkgroep vast.	☐
h.	Het lessenrooster van de betrokken leerkrachten en leerlingen houdt rekening met de specifieke behoeften van het milieuzorgproject.	☐
i.	De behoeften aan nascholing voor milieuzorg en NME werden geïventariseerd.	☐
j.	Onze school legde de manier vast waarop suggesties vanuit de NME voor vernieuwing van de school kunnen worden ingebouwd.	☐

Score: aantal positieve antwoorden: X 0,5 =

3. Uitvoering van de activiteiten

a.	Onze school voorziet nascholing van het personeel voor een betere invulling van NME-taken.	☐
b.	Onze school inventariseerde de mogelijkheden van NME in de schoolactiviteiten.	☐
c.	Onze school werkte een stappenplan uit om NME-projecten uit te voeren.	☐
d.	Onze school werkte procedures uit om de kwaliteit van de projecten te bewaken.	☐
e.	Onze school meet zowel de milieuwinst als de educatieve winst van de NME-acties.	☐

Score: aantal positieve antwoorden: X 1 =

4. Plaats van NME in het leerproces

a.	De NME-activiteiten dragen bij aan de brede ontwikkeling van de leerlingen en houden rekening met hun specifieke kwaliteiten.	☐
b.	De NME-activiteiten stimuleren zelfstandig en vaardigheidsgericht leren.	☐
c.	De NME-activiteiten dragen bij tot de communicatie over waarden in de school.	☐
d.	De NME-activiteiten dragen bij tot de ontwikkeling van onderzoeks-, meningvormings- en besluitvormingsvaardigheden.	☐
e.	De NME-activiteiten reiken de leerlingen actuele onderwerpen aan om hen in een probleem verschillende aspecten te laten herkennen.	☐
f.	De NME-activiteiten geven de leerlingen inzicht in de betrokken belangen en belangengroepen en hun argumentaties. Zo zijn ze zelf in staat om tot een afweging van die belangen te komen.	☐
g.	De NME-activiteiten stellen de leerlingen in staat een situatie op verschillende manieren te analyseren (ecologisch, economisch, cultureel en politiek).	☐
h.	De NME-activiteiten leren de leerlingen een aantal vuistregels die ze bij hun meningvorming en handelen kunnen toepassen.	☐
i.	De NME-activiteiten leren leerlingen wat en hoe zij aan oplossingen van milieuproblemen kunnen bijdragen.	☐
j.	De NME-activiteiten stellen leerlingen in staat om theorieën en modellen over duurzame ontwikkeling kritisch te onderzoeken.	☐

Score: aantal positieve antwoorden: X 0,5 =

5. Externe relaties

a.	Onze school ontwikkelt NME-activiteiten over en ten voordele van de leefomgeving op verschillende schaalniveaus (school, buurt, gemeente ... wereld).	☐
b.	Onze school communiceert over deze activiteiten en wisselt hierover ervaringen uit met externe partners: andere scholen, gemeente, organisaties, buitenlandse partners.	☐
c.	Onze school moedigt haar leerlingen aan om voor deze activiteiten informatie te verzamelen en aan die activiteiten deel te nemen.	☐

Score: aantal positieve antwoorden: X 1,67 =

6. Milieuzorg in en om de school

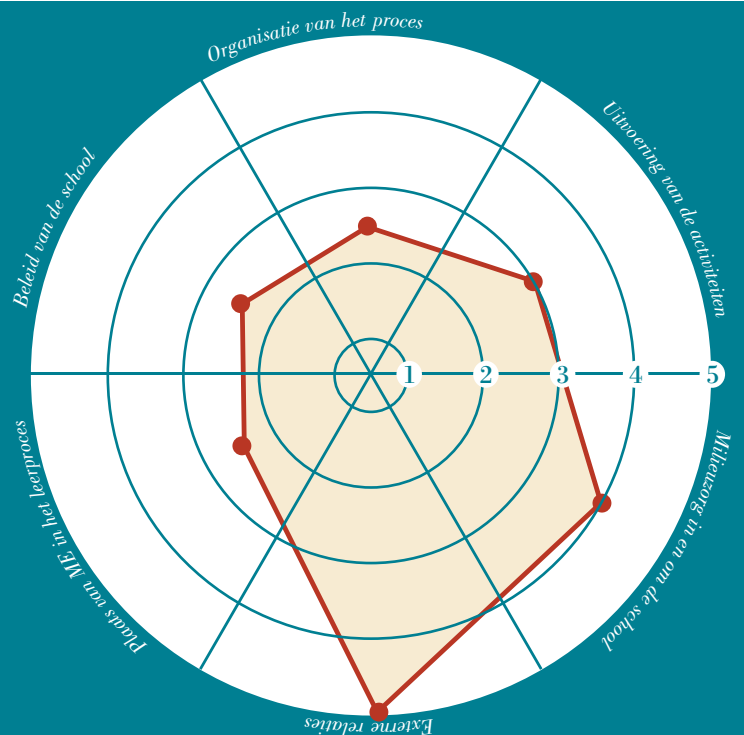
a.	Onze school richt haar ruimten milieu-, mens- en leerlingvriendelijk in.	☐
b.	Onze school heeft een milieuvriendelijke administratie.	☐
c.	Onze school besteedt aandacht aan duurzaam energieverbruik.	☐
d.	Onze school besteedt aandacht aan duurzaam waterverbruik.	☐
e.	Onze school gebruikt duurzame schoonmaakmiddelen.	☐
f.	Onze school heeft een refter met duurzame producten.	☐
g.	Onze school beperkt haar afvalproductie.	☐
h.	Onze school heeft haar vaklokalen met duurzame materialen ingericht.	☐
i.	Leerlingen en leerkrachten gebruiken duurzame materialen.	☐
j.	Onze school moedigt de milieuvriendelijke verplaatsingen van haar leerlingen en leerkrachten aan.	☐

Score: aantal positieve antwoorden: X 0,5 =

Aan de hand van de verschillende scores stel je de zes poten grafisch voor. Het spinnenweb toont je waar de accenten in jouw school liggen en voor welke poten je nog initiatieven kan nemen. Breng daarom de punten in het spinnenweb aan en verbind ze met elkaar. **Als je het vlak dat op die manier ontstaat inkleurt, maak je zichtbaar waar milieuzorg en NME zich in je school bevinden.** De poot (of spie) met de minste kleur is het zwakst ontwikkeld. De vijf ringen geven het scoreniveau aan.

Voorbeeld

Poot	Score
Beleid van de school	2, 5
Organisatie van het proces	2, 5
Uitvoering van de activiteiten	3,
Plaats NME in het leerproces	2, 5
Externe relaties	5,
Milieuzorg in en om de school	4,

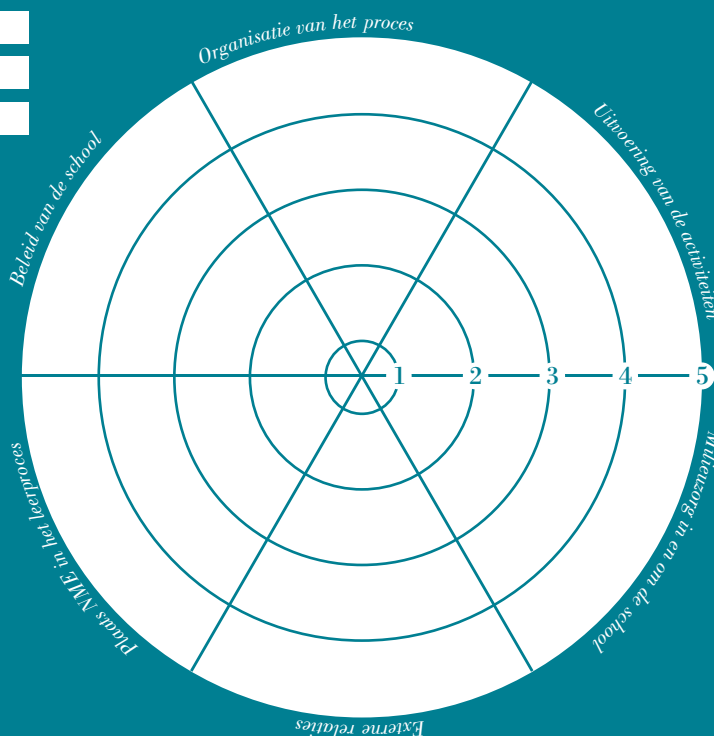

Onze score

a. Vul hieronder je scores in

Poot	Score
Beleid van de school	☐ , ☐ ☐ ☐
Organisatie van het proces	☐ , ☐ ☐ ☐
Uitvoering van de activiteiten	☐ , ☐ ☐ ☐
Plaats van NME in het leerproces	☐ , ☐ ☐ ☐
Externe relaties	☐ , ☐ ☐ ☐
Milieuzorg in en om de school	☐ , ☐ ☐ ☐

b. Geef je scores weer in het spinnenweb

Verbeterd product

Overloop voor de zwakste poot of de poten waaraan je school wil werken nogmaals de turfpunten en bekijk welke aspecten voor verbetering in aanmerking komen. En hoe je ertoe komt.

Verbeteren kan je op verschillende manieren:

- Je verbetert **letterlijk**. Je doet dezelfde dingen, op dezelfde manier, met dezelfde middelen, maar gewoon beter.
- Je **vernieuwt**. Je doet dezelfde dingen, maar gebruikt hiervoor andere middelen.
- Je gaat op zoek of creëert **nieuwe invalshoeken**. Je vindt inspirerende voorbeelden op het domein dat je wil aanpakken of je vindt de bestaande initiatieven ontoereikend zodat je ze zelf moet ontwikkelen of aan je school moet aanpassen. Dat wil zeggen dat je 'andere' ofwel 'nieuwe' dingen gaat doen.

Als je hebt uitgemaakt welke elementen je wil verbeteren, dan is de volgende vraag met wie je dat wil doen. Dat bespreek je in de milieuwerkgroep of in een speciale projectgroep die voldoende kennis in huis heeft om de tere punten aan te pakken en ze pedagogisch te vertalen.

Veranderingen maken deel uit van de strategische beleidsvorming of het pedagogisch project, waarin de school haar missie vastlegt, een strategisch beleidsplan uitwerkt en haar activiteiten plant.

Nieuwe acties kan je ook uit kant en klaar aangeboden projecten afleiden. Ze kunnen ook voortkomen uit de initiatieven en vindingrijkheid van bereidwillige medewerkers of van een groep leerlingen die initiatieven wil nemen.

Verbetering en verandering draaien altijd om mensen. Als die zich niet bij een veranderingsproces betrokken voelen, is het tot mislukken gedoemd. Dat betekent dat je tijdens een veranderingsproces blijvend met de medewerkers en de doelgroep moet communiceren.

Vijf stappen naar verbetering

1. Analyseer het spinnenweb.

Bekijk de scores kritisch. Welke poot of poten lopen mank?

2. Bekijk de relatie met de andere poten.

In hoeverre beïnvloedt de manke poot de andere en omgekeerd?

3. Leg de relatie met de doelstellingen.

Heeft de manke poot een relatie met de NME-doelstellingen van je school?

4. Leg het genezingsproces in activiteiten vast.

Overloop de lijst met turfpunten van de manke poot en beoordeel welke je ervan kan verbeteren.

5. Toetsing.

Toets de activiteiten die je wil ondernemen aan de volgende drie vragen: 'wat kunnen we?', 'wat durven we?' en 'wat mogen we?'

Veel initiatieven voor milieuzorg ontstaan spontaan. Het komt erop aan die zeker niet te negeren. Deze *bottom-up strategieën* zijn alleen maar levensvatbaar en in staat de school werkelijk te beïnvloeden als de school het belang ervan inziet. Daarvoor is er **een duidelijk standpunt van de schoolleiding pro participatie** nodig en de bereidheid het **schoolbeleid** hieraan **aan te passen**.

Naar 'Kwaliteit in de duurzame school'. Die brochure geeft je een instrument om de positie van Natuur- en MilieuEducatie (NME) op je school te bepalen en te veranderen. Je vindt er strategieën in om je NME-activiteiten op school pedagogisch en bedrijfsmatig te versterken.

'Kwaliteit in de duurzame school: een handleiding voor NME-coördinatoren.', Maarten Pieters e.a., SLO, Enschede, 1999. Postbus 2041, 7500 CA Enschede, Nederland, tel. 0031 53 484 03 05.

Vuistregels voor een duurzame ontwikkeling

- Beperk de uitputting van de aardkorst.
- Beperk de toevoeging van milieuvreemde stoffen aan de biosfeer.
- Laat ecosystemen intact functioneren.
- Laat leefruimte en landschappen intact.
- Help mee aan een eerlijke verdeling van de aardse goederen.
- Realiseer participatie van belanghebbenden.